

Leszek Wojda, L. Wiewióra

Wąchock, woj. kieleckie

Informator Archeologiczny : badania 22, 140-141

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

o średnicy wewnętrznej 7 cm. Nie uzyskano danych, które pozwoliłyby na datowanie budowy i użytkowania rurociągu. Wstępnie i nie obowiązująco można odnieść go do czasów pomiędzy XV a XVIII w.

Nadzory będą kontynuowane.

Trzemeszno, woj. bydgoskie, st. 1 - patrz wczesne średniowiecze.

**Uhrusk, gm. Woła Uhruska,
woj. chełmskie,
st. 11/50**

**Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Chełmie**

Badania prowadziła mgr Urszula Ruszkowska-Kogucik, konsultant dr Irena Kutylowska. Finansował WKZ w Chełmie. Pierwszy sezon badań. Osada wczesnośredniowieczna oraz cmentarz przykościelny późnośredniowieczny i nowożytny.

W Uhrusku, przy cerkwi prawosławnej, w publikacjach lokalizowane jest dotychczas zwyczajowo grodzisko wczesnośredniowieczne datowane na XII-XIII w., identyfikowane z grodem Romanowiczów.

Badania AZP wykazały w sąsiedztwie tej cerkwi występowanie na powierzchni materiałów pradziejowych i wczesnośredniowiecznych. Niewielkie wyniesienie przy cerkwi uznano za nasyp kurhanu, który wg informacji miejscowych ludzi wykorzystywano też podczas nabożeństw na wolnym powietrzu.

Na stanowisku (AZP, st. 11/50) w miejscowości Uhrusk założono dwa wykopy badawcze. Jeden z nich na stoku południowym o wymiarach 21 x 2 m przecinał całe obecne wyniesienie od jego kulminacji do podnóża, drugi, mniejszy o wymiarach 5 x 1 m założono w celach kontrolnych na zboczu wschodnim.

Poczyniono w nich poniższe obserwacje:

1. Całec w postaci marglu kredowego bez zachowanej partii humusu pierwotnego wykazywał niewielki spadek w kierunku południowym i wschodnim. Różnica wysokości wynosiła 1,5 m na odcinku długości 21 m.

2. Powyżej zachowała się fragmentaryczna warstwa osadnicza z nielicznym materiałem ceramicznym pradziejowym (kultury łużyckiej) i wczesnośredniowiecznym datowanym od VI/VII wieku do poł. XIII w.

3. Warstwę tą niszczyły groby wielopozłomowe cmentarza szkieletowego. Znalezione przy szkieletach monety datują cmentarz od poł. XV w. do poł. XVII w. Pozłomy występowania pozwalają domyślać się, że cmentarz użytkowano również później - być może i w XIX w.

4. W partii szczytowej wyniesienia zachowały się relikty spalonej w końcu XVI w. zabudowy mieszkalnej. Ponieważ w sąsiedztwie tej zabudowy znajdowały się groby już z końca XV w. można tylko wnioskować, że mamy do czynienia z cmentarzem przykościelnym i plebanią. Rzeczony kurhan okazał się współczesnym nasypem.

Źródła archiwalne informują, że stała tu cerkiew unicka przed obecną świątynią prawosławną wzniesioną w 1849 r. Z pozyskanych materiałów archeologicznych wynika, iż unicki przejęli starszą świątynię najpóźniej prawosławną, której początki datuje cmentarz na poł. XV w.

Na stanowisku nie uzyskano materiałów, które potwierdziłyby w tym miejscu lokalizowane w literaturze przedmiotu grodzisko wczesnośredniowieczne. Jak wynika z topografii stanowiska jest to niewysokie wyniesienie - językowiwa wcięta krawędź zachodniej terasy nadzalewowej Bugu. Natomiast obecna forma kopcowata stanowiska powstała w wyniku niwelowania terenu w sąsiedztwie starego cmentarza, pod cerkiew prawosławną w XIX w., i szkoły podstawowej wystawionej w czasach współczesnych.

Badania AZP nie zlokalizowały grodziska wczesnośredniowiecznego na żadnym innym stanowisku po tej stronie Bugu. Prawdopodobnie istniało ono na drugim brzegu Bugu, na terenie ZSRK.

Materiały są przechowywane w Muzeum okręgowym w Chełmie.

Uhrusk, gm. Woła Uhruska, woj. chełmskie, st. 13/52 - patrz okres nowożytny.

**Wąchock,
woj. kieleckie**

Wojewódzki Ośrodek Archeologiczno-Konserwatorski w Kielcach

Badania prowadził dr Leszek Wojda i mgr L. Wiewióra. Finansował WOA-K w Kielcach. Kościół p.w. NMP i św. Floriana XIII-XX w.

Badania miały charakter prac ratowniczych i prowadzono je w związku z robotami instalacyjnymi c.o. Wykop usytuowany był na osi N-S w nawie południowej - od wejścia do nawy wiodącego na krążanki - i posiadał wymiary 2,2 x 1 m (część "A"). Partia "B" wykopu znajdowała się w nawie głównej i miała wymiary 5,3 x 2 m.

W wyniku eksploracji odkryto na różnych poziomach 8 zniszczonych pochówków szkieletowych, w tym jeden (grób nr 8) znajdował się w komorze grobowej (krypcie?) zbudowanej z fragmentów cegieł palcówek i płyt płaskowca łączonych gliną i zaprawą wapienną. Pochówek złożony był w trumnie, pozostałe nosiły nłkłe ślady trumien lub mar, na których zostały złożone. Pochówki nie posiadały wyposażenia.

Eksploracja ujawniła, że pod obecną posiadzką kościoła znajduje się warstwa wyrównawcza z piasku oraz liczne ślady działalności budowlanej (fragmenty cegieł palcówek, liczne ceramiczne płytki posadzkowe, fragmenty dachówek-gąstórow oraz typu młuch-mniszka) związane z kolejnymi przebudowami świątyni w XVI-XVII, XIX, XX w. Odkryto także nieliczne części detali architektonicznych w postaci fragmentów łuków i obramienia okien wykonanych z płaskowca. Odsłonięto ławę fundamentową południowej nawy - pod przejściem na krużganki - zbudowaną w wykopie wąsoprzestrzennym z dużych bloków płaskowca łączonych zaprawą wapienną.

Nieliczne ułamki ceramiki potwierdzają wstępne datowanie najstarszych odkrytych warstw budowlanych na XVI-XVII w.

Obszerniejsze sprawozdanie znajduje się w archiwum WOA-K w Kielcach.

Badania zakończone.

Widoradz, gm. Wieluń,
woj. sieradzkie,
st. 1

Muzeum Ziemi Wieluńskiej
w Wieluniu

Badania prowadził mgr Bogusław Abramek. Finansował WKZ w Sleradzu. Szósty sezon badań. Grodzisko średniowieczne.

Głównym celem badań było wykonanie dodatkowego przekopu przez wały i fosy, a więc uzyskanie dalszych informacji na temat rozwarstwienia chronologicznego obiektu oraz jego umocnień obronnych. Należy przypomnieć, że majdan został w całości zbadany w poprzednich latach. W trakcie badań pobrano próbki drewna z umocnień wałów, które pozwolą na dokładniejsze określenie czasu powstania grodu oraz momentu jego zniszczenia, które dotąd rysują się dość ogólnikowo.

Wykop liczący 35 m długości i 15 m szerokości objął swym zasięgiem 3 wały i 2 fosy. Wał 4, najbardziej zewnętrzny i stanowiący właściwie rodzaj grobli przed wodami otaczających niegdyś gród, został w tym miejscu całkowicie zniwelowany przez właścicieli łąki. Wśród zabytków ruchomych dominowały fragmenty naczyń z XIII i XIV w., dalej ułamki naczyń ręcznie lepionych datowanych ogólnie na V-VI w., kości zwierząt hodowlanych i dzikich, przedmioty metalowe, a zwłaszcza groty bełtów i sprzączki oraz pierwszy raz od początku badań fragmenty różnych przedmiotów drewnianych o nieokreślonej jeszcze funkcji. Wymienione fragmenty znaleziono w wypełnisku fosy 1, skąd wydobyto ponadto dobrze zachowaną podkowę oraz dębową dranicę 5 m długości pochodzącą z palisady wału 1, której wystający ponad wał koniec został opalony w ogniu. Stało się to przypuszczalnie podczas zdobywania i spalania grodu.

W świetle dotychczasowych badań rysuje się następujący schemat rekonstrukcyjny. U progu wczesnego średniowiecza, czyli w V-VI w. istniała w tym miejscu osada otwarta (usytuowana na kępie wśród bagien), po której pozostała warstwa kulturowa czytelna pod całym majdanem i wałami. W początkach XIII w. ewentualnie na przełomie XII/XIII w. powstaje gród obronny. Funkcja jego nie jest jeszcze w pełni wyjaśniona. Mało prawdopodobne jest łączenie go z właściwą siedzibą kasztelanów rudzkiej, natomiast mógł on stanowić prywatną posiadłość jednego z kasztelanów rudzkich lub wieluńskich. System fortyfikacyjny grodu był słosunkowo prosty, co zdaje się wynikać z samych walorów miejsca. Gród opasany był 4 wałami i 3 fosami, których łączna szerokość (z jednej strony) wynosiła 43-45 m. Główną rolę w tym systemie odgrywał wał wewnętrzny wokół majdanu o maksymalnej wysokości 2-2,5 m. Po jego zewnętrznej stronie od strony fosy znajdowała się palisada wykonana z dranic i bierwion usytuowana równolegle do stoku wału, a jednocześnie wystająca ponad jego grzbiet, zaś od strony majdanu istniała jakaś konstrukcja drewniano-kamienna. Po niej pozostała jedynie warstwa spalenizny i kamienie. Znalezione w niej zabytki wskazują na zniszczenie grodu w pierwszej połowie XIV w. Brzegi fos i zarazem zbocza wałów u podstawy wzmocnione były fascyną. Majdan miał kształt owalny i liczył ok. 880 m². Jego dziedzińce był brukowany, a nieliczne drewniane budowle (nazemne) znajdowały się wokół wału. Nie stwierdzono śladów studni na terenie majdanu.

Dotychczas nie udało się zlokalizować bramy wjazdowej oraz drogi wiodącej do grodu, co będzie głównym celem ostatniego sezonu badawczego.

Włocławek

Uniwersytet Łódzki
Katedra Archeologii

Badania prowadził dr Leszek Wojda przy współudziale mgr A. Marciniak.